

Białystok, dnia 7 lipca 2016 r.

Prof. dr hab. Piotr Niczyporuk
Kierownik
Katedry Nauk Historyczno-Prawnych
i Komparatystyki Prawniczej
Zakładu Prawa Rzymskiego
Wydział Prawa
Uniwersytet w Białymstoku

OCENA

dorobku i osiągnięć naukowych doktor Renaty Kamińskiej

sporządzona

w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych
(uchwała Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dnia 10 maja 2016 r. Nr
BCK-I-L-6612/16, doręczona 7 czerwca br.)

Uwagi wstępne

Habilitantka dyplom magistra prawa uzyskała w dniu 24 kwietnia 2001, natomiast 4 lipca 2001 r. zdobyła tytuł magistra prawa kanonicznego ze specjalnością cywilną. Oba dyplomy magistra prawa Pani Renata Kamińska uzyskała na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Tam też w dniu 24 lutego 2009 r. odbyła się obrona jej pracy doktorskiej na temat: *Ochrona miejsc publicznych w prawie rzymskim*. Promotorem był prof. dr hab. Jan Zabłocki, a recenzentami prof. dr hab. Witold Wołodkiewicz i prof. dr hab. Bronisław Sitek. Na podstawie uchwały Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego mgr Renata Kamińska uzyskała stopień doktora nauk prawnych w zakresie prawa. Habilitantka od 2009

r. jest adiunktem, a od 2001 r. była asystentem na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Zgodnie z art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 ze zm., cyt. dalej jako ustawa) do postępowania habilitacyjnego może zostać dopuszczona osoba, która posiada stopień doktora oraz osiągnięcia naukowe, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej oraz wykazuje się istotną aktywnością naukową. Osiągnięcie naukowe może stanowić dzieło opublikowane w całości lub w zasadniczej części (art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy).

Ponadto należy wziąć pod uwagę szczegółowe kryteria oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego przewidziane w rozporządzeniu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. (Dz. U. Nr 196, poz. 1165).

W toku postępowania habilitacyjnego dr Renata Kamińska jako osiągnięcie naukowe przedstawiła monografię pt: „*W trosce o Miato. ‘Cura urbis’ w Rzymie okresu republiki i pryncypatu*”, Warszawa 2015, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, seria *Arcana Iurisprudentiae*, ss. 257”.

Ponadto wykazała pozostały dorobek naukowy, a to:

monografię pt: „*Ochrona dróg i rzek publicznych w prawie rzymskim w okresie republiki i pryncypatu*”, Warszawa 2010 r., będącą przerobioną wersją rozprawy doktorskiej, oraz

1. 23 artykuły, z których 14 ukazało się drukiem po obronie doktoratu, trzy z nich powstało równoległe z przygotowaniem dysertacji doktorskiej. Natomiast 5 z nich znajduje się w procesie wydawniczym.
2. drobniejsze publikacje w postaci sprawozdań i recenzji w liczbie 8 pozycji .

Opinia składa się z trzech części. Pierwsza z nich zawiera ocenę rozprawy dotyczącej ‘*cura urbis*’ w Rzymie okresu republiki i pryncypatu. Część druga przedstawia omówienie pozostałego dorobku naukowego powstałego po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych. Część trzecia obejmuje osiągnięcia dydaktyczne, współpracę naukową oraz działalność popularyzującą naukę.

I. „*W trosce o Miasto. ‘Cura urbis’ w Rzymie okresu republiki i pryncypatu*, Warszawa 2015, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, seria *Arcana Iurisprudentiae*, ss. 257”

1. Wybór tematu i ogólna ocena pracy

Bardzo istotną dla oceny niniejszej habilitacji jest monografia habilitacyjna. Niewątpliwie wypełnia ona pewną lukę w polskiej literaturze romanistycznej polegającą na braku dotychczas pozycji poświęconej bardzo charakterystycznemu problemowi regulacji prawnych związanych z powstaniem i funkcjonowaniem urzędów użyteczności publicznej w starożytnym Rzymie, choć zawężonej pod względem czasowym do czasów republiki i pryncypatu. Rozprawa Habilitantki to pierwsze całościowe opracowanie problematyki związanej z „zarządzaniem i nadzorem nad infrastrukturą antycznego Rzymu”.

Temat rozprawy wybrany został trafnie, dotyczy bowiem ważnego zarówno w historii prawa, jak we współczesnej doktrynie prawniczej i społecznej, problemu naukowego. O znaczeniu podjętej przez Habilitantkę problematyki świadczy nie tylko jej historyczny wymiar, lecz również jej aktualność. Problemy znane starożytnym Rzymianom a odnoszące się do dostępu do wody, kanalizacji czy szeroko rozumianych miejsc publicznych mają obecnie istotny wymiar. Są one do dziś źródłem konfliktów między interesem publicznym a prywatnym. Zatem temat podjęty przez Habilitantkę niewątpliwie jest to problem naukowy o randze habilitacyjnej, a dodać trzeba, że dotychczas brakowało monografii na temat *‘cura urbis’* realizowanej w Rzymie w okresie republiki i pryncypatu.

Omawiana monografia oparta jest przede wszystkim na tekstach źródłowych prawa rzymskiego, zarówno prawniczych, jak i nieprawniczych. Ich wykaz (s. 218-226) dowodzi, że Autorka wykorzystała dość rozległą bazę źródłową, a więc od ustawy XII tablic aż po zbiory prawa justyniańskiego. Jednakże niejasne jest stwierdzenie Habilitantki: „Do najważniejszych źródeł prawniczych ... należą dość liczne fragmenty Digestów justyniańskich” (s. 12). Szkoda, że nie wskazała w jaki sposób zgromadziła potrzebną do analizy bazę źródłową. Czy, by znaleźć właściwe fragmenty używała słowników, leksykonów czy encyklopedii. Szkoda także, że Habilitantka nie zaznaczyła czy w sytuacji korzystania ze źródeł prawa przedklasycznego i klasycznego, znanych z przekazów późniejszych, a mianowicie z fragmentów zawartych w Digestach oraz poklasycznych zbiorach, stosowała zasadę domniemania autentyczności tekstów, dzieląc w tej materii

pogląd M. Kasera¹, a za nim w polskiej literaturze W. Bojarskiego², czy też nie. Również niezrozumiałe jest stwierdzenie: „Ponadto wykorzystano różnego rodzaju pojedyncze inskrypcje” (s. 13). Habilitantka nie podała kryteriów, którymi kierowała się przy wyborze tych a nie innych inskrypcji. Nie wskazała także miejsca ich pochodzenia. Wątpliwość budzą także źródła epigraficzne. Autorka we wstępie wspomina jedynie o *Tabula Heracleensis (lex Iulia municipalis)*. W rozprawie cytowane są jeszcze *Lex Coloniae Genetive ...* oraz *lex Irnitana*. Można mieć pewien niedosyt, że Habilitantka przywołuje tylko trzy ustawy municypalne, pomijając inne znane romanistom. Brak jest w pracy kryteriów doboru ustaw municypalnych. Dlaczego chociażby nie wykorzystano *Lex metallis dicta*. W miarę obszerny jest zasób tekstów nieprawniczych, natomiast brakuje źródeł papirologicznych. Szkoda, że Autorka nie podała autorów, redaktorów, wydawców krytycznych wydawnictw źródłowych zamieszczonych w „Indeksie źródeł”. Jedynie miejscami wskazała na redaktorów naukowych publikacji. W sumie, pomimo tych uwag, podstawę źródłową opracowania należy ocenić jako w miarę solidną i wystarczającą.

Zestawienie literatury (s. 228-247) potwierdza z kolei, że dysponowała Autorka dość bogatymi zasobami bibliotek naukowych. Chociaż nie zacytowała kilku istotnych opracowań³. Szkoda jedynie, że bibliografia została podzielona tylko na opracowania źródeł (s. 227) oraz wskazany wyżej „wykaz literatury”. Być może bardziej przejrzysty byłby bardziej szczegółowy podział uwzględniający również wydawnictwa słownikowe i encyklopedyczne. Ocena doboru literatury oraz jej merytorycznego wykorzystania wypada więc również dość pozytywnie.

2. Ocena merytoryczna

Recenzowana praca składa się z trzech części. Pierwsza z nich poświęcona została zagadnieniom ogólnym. Część druga dotyczy ‘*cura urbis*’ w Rzymie w okresie republiki, a część trzecia przedstawia ‘*cura urbis*’ w Rzymie w okresie pryncypatu. Całość poprzedza wykaz skrótów oraz ważny merytorycznie Wstęp (s. 11-19), zamykają zaś również merytoryczne, choć już bardziej ogólne Zakończenie (s. s. 211-217) oraz pozytywne

¹ M. KASER, *Ein Jahrhundert interpolationenforschung an den römischen Rechtsquellen*, [w:] *Römische Rechtsquellen und angewandte Juristenmethode*, Wien – Köln – Graz 1986, s. 113 i n. Zob. tenże, *Zur Methodologie der römischen Rechtsquellenforschung*, Wien – Köln – Graz – Böhlau 1972, *passim*.

² W. BOJARSKI, *Remarks on Textual Reconstruction in Roman Law*, [w:] *Le droit romain et le mode contemporain. Mélanges à la mémoire de Henryk Kupiszewski*, (red.) W. WOŁODKIEWICZ i M. ZABŁOCKA, Varsovie 1996, s. 89.

³ S. LAZZARINI, ‘*Lex metallis dicta*’. *Studi Sulla seconda tavola di Vipasca*, Roma 2001 («Minima Epigraphica et Papirologica – Separata» 2); J. S. RICHARDSON, *Augustan Rome 44 BC to AD 14. The Restoration of the Republic and the Establishment of the Empire*, Edinburg 2012; M. FRUNZIO, *Lavorare ai tempi di Vitruvio. Aspetti economici, giuridici e culturali in Roma antica*, Roma 2014.

Summary (s. 248-257). Szkoda, że streszczenie jest tylko po angielsku. Przydałby się także w języku włoskim, co dałoby większe możliwości poznania badań Habilitantki przez szerszy krąg romanistów.

Przyjęty przez Autorkę układ opracowania, w tym podział poszczególnych części na rozdziały, jest w zasadzie prawidłowy. Można mieć jednak w tym względzie pewne zastrzeżenia. W ramach struktury pracy, w rozdziale pierwszym zatytułowanym: „Zagadnienia ogólne” nie widzę potrzeby dzielenia podrozdziałów na mniejsze jednostki redakcyjne. Szczególnie, że owo dzielenie dotyczy pierwszego podrozdziału i sięga aż do poziomu 1.2.1-1.2.5. Nie ma to merytorycznego uzasadnienia, gdyż można byłoby w ramach jednej jednostki redakcyjnej omówić pojęcie i przedmiot poszczególnych elementów „infrastruktury miejskiej”. Być może bardziej celowe byłoby wyodrębnienie oddzielnego rozdziału poświęconego miejscom publicznym. Także w rozdziale trzecim dzielenie podrozdziału 2 i 4 na mniejsze jednostki redakcyjne i wyszczególnianie cech urzędu i zakresu kompetencji nie ma także merytorycznego uzasadnienia. W innych podrozdziałach tego samego rozdziału Autorka w treści omawianych zagadnień również bierze pod uwagę te kwestie a nie rozбивa ich na mniejsze jednostki redakcyjne. Niewątpliwym pozytywnym ocenianej pracy jest fakt, że Habilitantka każdy rozdział kończy podsumowaniem. Szkoda czasami, że są one zbyt ubogie treściowo. Wnioski mogłyby być szersze, gdyż analizowane źródła dają do tego solidną podstawę. Także niektóre ze stwierdzeń Autorki nie powinny znaleźć się w zakończeniu. Chociażby wątpliwości może budzić: „Jej głównym celem było ukazanie”, czy „W pracy starano się ustalić” (s. 212). Chyba trafniej byłoby: „ukazano”, czy „ustalono”. Zakończenie przecież zostało napisane po przeprowadzeniu analizy źródeł.

Niejasnym zabiegiem Habilitantki jest stosowanie w pracy współczesnej terminologii prawniczej, która nie zawsze pasuje do realiów rzymskich. Ponadto może stwarzać trudności dla filologów czy historyków korzystających z efektów badań dr Renaty Kamińskiej. Nie do końca pasują do pracy romanistycznej sformułowania: „działy miejskiej infrastruktury”, „oddzielny sektor administracji” (s. 13), czy „rozwój infrastruktury i utrzymanie oraz ochrona jej komponentów”, „rozbudowane zaplecze infrastrukturalne”, „pion miejskiej infrastruktury w zakresie administracji publicznej” (s. 212).

Niektóre z poglądów Habilitantki a odnoszące się do celu pracy i głównych problemów badawczych można uznać za co najmniej dyskusyjne. Autorka nie wykazała dlaczego zakresiła takie a nie inne ramy czasowe publikacji. Co prawda wnikliwa lektura książki pozwala na udzielenie odpowiedzi w tej materii. Natomiast dla przejrzystości

wyvodu warto byłoby również te informacje zawrzeć we wstępie. Autorka wykazała, że „istniały podobne jak w czasach współczesnych odrębne organy administracji publicznej odpowiedzialne za poszczególne działy miejskiej infrastruktury”. To sformułowanie Habilitantki może budzić pewne kontrowersje. W starożytnym Rzymie inaczej niż obecnie funkcjonowały urzędy, a o „działach miejskiej infrastruktury” nie może być mowy. Także Rzymianie nie znali „oddzielnego sektora administracji” odpowiedzialnego za „infrastrukturę miejską”.

Także teza publikacji, że „początki działalności poszczególnych *curatores* sięgały republiki a nie czasów Oktawiana Augusta” (s. 13) wymaga kilku spostrzeżeń. Dobrze by było, gdyby Habilitantka ją rozwinęła dodając hipotezy szczegółowe. Wtedy wnikliwa analiza hipotezy ogólnej oraz szczegółowych mogłaby doprowadzić jeszcze do bardziej daleko idących wniosków. Ponadto przecież w treści książki Autorka próbuje wyjaśnić potrzebę kontynuacji danej działalności, rozszerzenia kompetencji czy wręcz powołania odrębnego urzędu. Może warto byłoby poczynić w tej kwestii szersze rozważania. Szczególnie, że dla przykładu można wskazać, że miejsca, w których bankierzy prowadzili swą działalność, bardzo często stały na gruncie publicznym, były własnością ludu rzymskiego i w jego imieniu były wynajmowane poszczególnym przedsiębiorcom. Edyl kontrolował przydział kantorów (*tabernae, mensae*) poszczególnym kupcom czy bankierom i prze to sprawował nad nimi nadzór. Wraz z przejmowaniem w początkach pryncypatu funkcji edylów przez urzędników cesarskich, ich władza oraz charakter działalności uległy stopniowemu ograniczeniu. Najdłużej utrzymały się ich funkcje w sprawach handlowych. W okresie cesarstwa uprawnienia edylów kurulnych były ograniczane na korzyść urzędników cesarskich: prefekta annony i *prefectus Urbi*⁴.

Trochę niejasny jest zastosowany przez Habilitantkę i konsekwentnie przestrzegany w pracy podział *cura urbis* na *cura urbis sensu stricto* oraz *custodia urbis*. Z lektury pracy trudno się dowiedzieć, kto jest autorem tego podziału. Nie ma też uzasadnienia dlaczego Habilitantka jedynie podjęła się opracowania „*cura urbis* w ujęciu węższym oraz sprawujące ją służby”. Znacznie ubogaciłoby pracę, gdyby Autorka odniosła się do kompetencji w zakresie zapewnienia spokoju i bezpieczeństwa.

Trochę niejasne są także wywody Habilitantki, że „istotne będzie również zwrócenie uwagi na inne poza wymienionymi urzędy, które w jakimkolwiek stopniu były zaangażowane w realizowanie zadań wynikających z *cura urbis*. Takim urzędnikiem był

⁴ P. Niczyporuk, *Bankierzy i operacje bankierskie w starożytnym Rzymie*, Białystok 2013, s. 169 i n.

pretor”. Warto byłoby sprecyzować, czy chodzi tutaj o kompetencje zwyczajne. Czy może owo „zaangażowanie” to wyraz prerogatyw nadzwyczajnych pretora.

Niektóre z powyżej zacytowanych poglądów Habilitantki można uznać za dyskusyjne. Należy jednak podkreślić, że większość podnoszonych uwag na charakter polemiczny i ma na celu prowadzenie dalszej dyskusji nad przedstawionym w rozprawie zagadnieniem.

Reasumując należy stwierdzić, że recenzowana monografia stanowi osiągnięcie naukowe w rozumieniu art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.

II. Ocena dorobku i osiągnięć naukowych po uzyskaniu doktoratu

Należy stwierdzić, iż dorobek naukowy Pani dr Renaty Kamińskiej nie jest może zbyt rozległy, ale obejmuje on pewien ściśle określony zakres i w ramach niego Habilitantka opisała niezmiernie szczegółowo problemy, jakie wiążą się z powstaniem i funkcjonowaniem urzędów użyteczności publicznej w starożytnym Rzymie. Z drugiej strony należy podkreślić, że przed Habilitantką stanął problem niezwykle trudny, albowiem podjęła się ona, na gruncie polskiej romanistyki, opracowania problematyki związanej z „zarządzaniem i nadzorem nad infrastrukturą antycznego Rzymu”. Zatem omówienie zagadnień prawnych związanych z powstaniem i funkcjonowaniem urzędów użyteczności publicznej w starożytnym Rzymie, choć zawężone pod względem czasowym do czasów republiki i pryncypatu to przedsięwzięcie nie lada trudne.

Mimo to jednak, ze spisu publikacji Habilitantki wyżej przedstawionego, poza pozycją 1., wynika, że dorobek ten uznać można za poważny, choć liczbowo niewielki. Łączna liczba publikacji z wymienionych zakresów, wraz z recenzjami, jest wystarczająca dla potrzeb postępowania habilitacyjnego. Ocena ta odnosi się nie tyle do ilości, co do treści i merytorycznego poziomu opracowań. Dr Renata Kamińska ma orientację w źródłach i literaturze, odpowiedni poziom merytoryczny i dojrzałość naukową, dowodzące właściwego przygotowania do samodzielnej pracy naukowej.

Wskazany dorobek odznacza się ponadto kilkoma cechami charakterystycznymi.

Już jej praca doktorska „*Ochrona dróg i rzek publicznych w prawie rzymskim w okresie republiki i pryncypatu*”, która ukazała się drukiem w 2010 r., dotyczy niezmiernie ważnego zagadnienia, jakim była szczególna ochrona szlaków komunikacyjnych oraz nadzór nad urządzeniami zaopatrzenia w wodę. Szczegółowe opracowanie przez Habilitantkę tych zagadnień pozwala bowiem dostrzec działania ustawodawcze mające na celu tworzenie tego rodzaju organów i wyposażenie ich w swoiste kompetencje, które w istocie należy do instrumentów oddziaływania politycznego państwa rzymskiego.

Pozytywnie, zdaniem Recenzenta, wypada ocena jako dorobku tych pozycji artykułowych, które Habilitantka wymienia w Autoreferacie. Część z nich odnosi się do ochrony miejsc publicznych, a w szczególności dróg, rzek publicznych oraz ich brzegów. Są one wyrazem kontynuacji problemów badawczych stanowiących przedmiot dysertacji doktorskiej. Można tutaj zaliczyć: *Zasady odpowiedzialności za szkody wyrządzone w miejscu publicznym w świetle interdytu ‘Ne quid in loco publico’*, [w:] *‘Contra leges et bonos mores’. Przepisy obyczajowe w starożytnej Grecji i Rzymie*, red. H. Kowalski, M. Kuryłowicz, Lublin 2005, s. 53-61; *Ochrona ‘salubritas publica’ na przykładzie ‘interdicta de cloacis’*, [w:] *‘Salus rei publicae suprema lex’. Ochrona interesów państwa w prawie karnym starożytnej Grecji i Rzymu*, red. A. Dębiński, H. Kowalski, M. Kuryłowicz, Lublin 2007, s. 73-86; *Ochrona dróg publicznych przez urzędników rzymskich*, «Zeszyty Prawnicze» 8.2/2008, s. 75-96. Także na uwagę zasługuje część opracowań Habilitantki, co prawda mająca niewątpliwy związek z zagadnieniami opracowanymi w doktoracie, jednakże w znacznym stopniu je rozszerzają i porządkują. Można tutaj wymienić dalsze prace z rzymskiego prawa administracyjnego, które omawiają problematykę związaną z gospodarowaniem wodami publicznymi a przede wszystkim rzekami i akweduktami. W tym nurcie naukowym pozostają następujące artykuły: *Ochrona żeglowności rzek publicznych w prawie rzymskim*, [w:] *Ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego w prawie rzymskim*, red. K. Amielańczyk, A. Dębiński, D. Słapek, Lublin 2010, s.117-128; *‘Cura aquarum’ w prawie rzymskim*, «Zeszyty Prawnicze» 10.2/2010, s. 93-111; czy *Koncesje wodne w rzymskim prawie publicznym okresu republiki*, [w:] *Interes prywatny a interes publiczny w prawie rzymskim*, red. B. Sitek, K. Naumowicz, K. Zaworska, Olsztyn 2012, s. 139-151 opublikowany również w języku włoskim *Concessioni idriche nel diritto romano del periodo repubblicano*, «Diritto@Storia» 12/2014; oraz *Zjawisko kradzieży wody publicznej w starożytnym Rzymie*, «Zeszyty Prawnicze» 14.3/2014, s. 87-116. W tym nurcie pozostaje także publikacja: *Dishonesty and Abuses of Public Water in the Ancient Rome*, która ukaże

się w pracy zbiorowej zatytułowanej *Crime and Punishment in Antiquity*, Kärüm. Beiträge zur Wirtschafts-, Rechts- und Sozialgeschichte des östlichen Mittelmeerraums und Alt Vorderasiens (Kärüm), Ugarit-Verlag.

Jak wynika z powyższego głównym kierunkiem zainteresowania Habilitantki stały się zagadnienia oscylujące wokół miasta, a mianowicie związane z powstaniem i funkcjonowaniem urzędów użyteczności publicznej w starożytnym Rzymie, ze szczególnym uwzględnieniem okresu republiki i pryncypatu. Zajmuje się ona przede wszystkim urzędnikami odpowiedzialnymi za administrowanie urządzeniami użyteczności publicznej, takimi jak cenzorzy, edyłowie kurulni i plebejscy oraz *curatores* analizując ich poszczególne kompetencje w tym zakresie. Można tu wymienić artykuły: *'Totam urbem tuendam esse commissam'* (Cic., *In Verr.* 2,5,36). *The Aediles as Guardians of Order in Republican Rome*, «Zeszyty Prawnicze» 12.3/2012, s. 177-198; *Zarys kompetencji edylów jako urzędników miejskich*, «Studia Prawno-Ekonomiczne» 88/2013, s. 71-96; czy *Sprawowanie urzędu edyla plebejskiego i edyla kurulnego w republice i w pryncypacie rzymskim*, «Czasopismo Prawno-Historyczne» 66.2/2013, s. 165-176. W ramach tego nurtu badawczego szczególnym przedmiotem zainteresowań Habilitantki stały się zmiany jakich dokonał Oktawian August w administrowaniu urządzeniami użyteczności publicznej. Z tej materii można wskazać na artykuły: *'Augustus nova officia excogitavit'* (Suet. *Aug.* 37). *Oktawian August twórcą 'cura urbis'?*, «Miscellanea Historico-Iuridica» 12/2013, s. 13-29; *Organizacja 'cura urbis' w Rzymie w początkach pryncypatu*, «Zeszyty Prawnicze» 13.1/2013, s. 73-95; *Kontrowersje wokół urzędów i urzędników miasta Rzymu*, «Zeszyty Prawnicze» 15.3/2015, s. 197-217 (artykuł recenzyjny). Także dwa artykuły znajdujące się w procesie wydawniczym mieszczą się w tym nurcie rozważań. Są nimi: *Construction Activity of Censors in Republican Rome*, «Journal of Juristic Papyrology». Supplement – po recenzjach wydawniczych oraz *'Procuratores aquarum' – the Guardians of Water or Crooks? The Procurators'*, *Activity in the Eyes of Frontinus*, artykuł ukaze się w czasopiśmie internetowym *Diritto@Storia*. Rivista Internazionale di Scienze Giuridiche e Tradizione Romana (dirittoestoria.it w sekcji Tradizione Romana) – w trakcie recenzowania.

Z Bibliografii rozprawy habilitacyjnej wynika, że na ogólną liczbę 17 artykułów, aż 10 z nich zostało wykorzystanych przy omówieniu problematyki objętej tą rozprawą. Co prawda z lektury książki wynika, że Habilitantka swoje poprzednie publikacje uzupełniła na potrzeby rozprawy habilitacyjnej, ale trudno to w istocie wykazać w całej rozciągłości. Nawet jednak przyjąwszy, że artykuły te zostały „zużyte” w pracy habilitacyjnej, to i tak

pozostała, niewielka ich liczba musi być oceniona pozytywnie. Są to bowiem publikacje interesujące, nie tylko opublikowane po polsku, lecz także po angielsku, niemiecku i francusku, co jest istotne z uwagi na możliwość ich wykorzystania w literaturze obcej i uzyskania przez zagranicznych historyków prawa cennych informacji o niektórych aspektach rzymskiego publicznego prawa administracyjnego, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony miejsc publicznych (dróg, rzek publicznych oraz ich brzegów), czy miasta, a mianowicie wiążą się z powstaniem i funkcjonowaniem urządzeń użyteczności publicznej.

Habilitantka zajęła się także sposobami klasyfikacji najważniejszych elementów składających się na ogólne pojęcie morza, a więc wodą i wybrzeżem oraz nad zasadami korzystania z nich. W głównym nurcie zainteresowania Habilitantki pozostaje jednak morze jako wody publiczne. Można tu wymienić następujące publikacje: *Swoboda korzystania z miejsc publicznych na przykładzie morza i wybrzeża morskiego*, «Zeszyty Prawnicze» 14.2/2014, s. 63-83 oraz *Kilka uwag na temat klasyfikacji brzegu morza w prawie rzymskim*, «Studia Antiquitatis Christianae» 20/2015, s. 25-39.

Na szczególną uwagę zasługuje artykuł poświęcony interdiktom służącym do ochrony miejsc świętych, a mianowicie: *Ochrona miejsc świętych w prawie rzymskim*, «Zeszyty Prawnicze» 12.1/2012, s. 79-93. Jest to powrót do zapoczątkowanej przez H. Insadowskiego problematyki *res sacrae* w prawie rzymskim⁵. To bardzo ważny problem badawczy wymagający być może szerszego opracowania w przyszłości.

Habilitantka nie zaniedbuje rzymskiego prawa prywatnego, któremu poświęciła opublikowany artykuł zatytułowany: *Dopuszczalność immisji w stosunkach sąsiedzkich starożytnych Rzymian*, «Studia Prawnicze KUL» 4.56/2013, s. 7-24 oraz *Procesowa i pozaprocesowa ochrona służebności przechodu w prawie rzymskim* – artykuł ukaze się w monografii zatytułowanej *Alternatywne metody rozwiązywania sporów cywilnych od prawa rzymskiego do współczesności*, która znajduje się w trakcie recenzowania.

Ostatnio nowym kierunkiem badawczym Habilitantki stały się dzieje nauki i nauczania prawa rzymskiego. Z tego zakresu złożyła ona artykuł do druku: *Marcelego Chlamtacza walka o realny charakter umowy pożyczki*, który ukaze się w monografii

---

⁵ H. Insadowski, *Res sacrae w prawie rzymskim. Studium z sakralnego prawa rzymskiego*, Lublin 1931.

zatytułowanej 'Civis Romanus sum'. *Mistrzowie i dzieła polskiej romanistyki* - obecnie jest w trakcie recenzowania.

Dodać należy do tych ocen aktywność naukową Habilitantki. Śledzi Ona na bieżąco literaturę prawa rzymskiego, czego dowodem są opublikowane recenzje i sprawozdania.

Reasumując, ocena całości dorobku naukowego Pani dr Renaty Kamińskiej wypada pozytywnie i w miarę zadowalająco. Niewątpliwie jest on wystarczający w stopniu dostatecznym na potrzeby postępowania habilitacyjnego.

III. Aktywność dydaktyczna, współpraca naukowa i działalność popularyzująca naukę

Dr Renata Kamińska posiada osiągnięcia w zakresie działalności organizacyjnej i popularyzacji nauki. Była aktywnym uczestnikiem licznych konferencji naukowych (krajowych i zagranicznych), m. in. lubelskich sympozjów rzymskiego prawa karnego, Zjazdów Historyków Państwa i Prawa oraz spotkań poświęconych europejskiej tradycji romanistycznej wygłaszając na nich dobrze przyjęte referaty. Wiele z tych konferencji miało charakter międzynarodowy, a ich efektem są publikacje Habilitantki w językach obcych. Te okoliczności należy również ocenić pozytywnie.

Habilitantka przejawiała aktywność grantową. W latach 2010-2013 była wykonawcą krajowego grantu naukowego nr N N110 009038, *Urzędy w starożytnym Rzymie okresu republiki i pryncypatu*, którego kierownikiem był prof. dr hab. Jan Zabłocki. Natomiast w latach 2008-2013 oraz w 2015 r. otrzymywała dofinansowanie z Biura ds. Badań Naukowych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego na realizację badań własnych.

Dwukrotnie, w latach 2006 i 2007, w ramach programu Erasmus dla pracowników przebywała na Università degli Studi di Cassino. W dniach 25-27 czerwca 2006 r. wygłosiła wykład: *Il ruolo dei funzionari nella tutela dei luoghi pubblici in Roma antica*. Natomiast w dniach 21-30 czerwca 2007 r. wykład: *Partecipazione dei impiegati romani al tutela dei luoghi pubblici*. Ponadto odbyła kilkudniową kwerendę biblioteczną w Neapolu na Università degli Studi di Federico Secondo oraz we wrześniu 2011 r. na l'Université Paris-Sorbonne w Paryżu. Z kolei w grudniu 2012 r. przebywała na kwerendzie bibliotecznej w Madrycie na Universidad Complutense de Madrid.

Habilitantka łączy pracę naukową oraz obowiązki dydaktyczne. O powyższym świadczy chociażby prowadzenie ćwiczeń na WPiA na kierunku Prawo (prawo rzymskie) oraz na kierunku Administracja (publiczne prawo rzymskie) – zarówno na studiach stacjonarnych, jak i niestacjonarnych. W roku akademickim 2009/2010 i 2011/2012 miała także wykład z prawa rzymskiego dla studentów prawa niestacjonarnego. Ponadto prowadziła w języku polskim dwa wykłady monograficzne: *Rzymskie prawo administracyjne* (2011/2012 i 2012/2013) i *Ochrona środowiska w prawie rzymskim* (2014/2015). Od 2013 r. prowadzi przemienne konwersatoria w języku angielskim. Świadczy o tym także sprawowanie opieki naukowej oraz przygotowanie studentów Wydziału Prawa i Administracji UKSW do udziału w Ogólnopolskiej Olimpiadzie Historycznoprawnej im. Prof. Michała Szczanieckiego. Trzykrotnie (w 2012, 2013 i 2015 r.) była członkiem jury podczas finału ogólnopolskiego, zaś w roku 2012 dwoje studentów Wydziału Prawa i Administracji UKSW zajęło pierwsze miejsce w w/w konkursie.

Od początku swojej pracy na Wydziale jest Członkiem Zespołu ds. Weryfikacji Dokumentów w czasie Rekrutacji na kolejny rok akademicki. Natomiast w roku 2013 pełniła funkcję Pełnomocnika Dziekana ds. Praktyk Studenckich i Absolwentów.

Konkluzja

Mając na względzie powyższe okoliczności uważam, że zarówno dorobek naukowy dr Renaty Kamińskiej, jak i przedstawiona przez nią monografia habilitacyjna odpowiadają wymogom przewidzianym w art. 16 i 17 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 ze zm.). Habilitantka wykazuje się także poprawną aktywnością naukową, dydaktyczną jak i organizacyjną. Wnoszę więc o dopuszczenia dr **Renaty Kamińskiej** do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Prof. N. Mayer